

İSVİÇRE KONFEDERASYONU'NUN 18 NİSAN 1999 TARİHLİ YENİ ANAYASASINI TANITTIYORUZ

Dr. Hüseyin PEKİN (*)

İsviçre'de 18 Nisan 1999 günü yapılan "Halk Oylaması"nda (referandum), yaklaşık otuz yıldan beri üzerinde çalışılmakta olan yeni Anayasa tasarısı, halkın verdiği yüzde 59 "evet" oyu ve Senato'nun 13 : 10 oy çokluğu onayı ile kabul olundu. 191 kalıcı ve 5 geçici madde ile birlikte 196 maddeden yeni Anayasa ile İsviçre Konfederasyonu'nun temel hukuksal düzeni yeni bir yapıya kavuşturulmuş ve bu çerçevede kişilerin temel hakları ve halkın yönetime katılımı, Federal ve Kantonal yönetimler arasındaki görev ve yetki bölüşümleri düzenlenmiştir. Böylece, Anayasal sistemdeki boşluklar doldurulmuş, tartışmalara yolaçan hususlar açıklığa kavuşturulmuş ve eskimiş ve ayrintıya kaçan düzenlemeler metinden çıkartılmış, sadece gerekli olanlar bırakılmıştır. İçerdiği çağdaş öğeleri ile, yeni İsviçre Konfederasyonu Anayasası'nın genelde tüm Türk hukukçularının ve özellikle de Anayasa hukuku alanında çalışanların ilgisini çekeceğini ve ülkemiz yönünden yapılan karşılaştırmalı Anayasa Hukuku araştırmalarına önemli ölçüde ışık tutucu bir belge oluşturacağına inanmaktayız. Böyle bir inanıştan hareketle hazırladığımız bu yazının birinci bölümünde yeni Anayasanın genel yapısı tanıtılmış, ikinci bölümünde de, taşıdığı özel ve güncel önem dolayısıyla, "temel haklar" ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Şimdiye kadar İsviçre Konfederasyonu dünyamızın en eski Anayasalarından birine sahip bulunuyordu. Anayasal esasları belirle-

(*) Hukukçu, İsviçre

yen 1848 tarihli Federal Anayasa, 1874 yılında kökten değişikliğe uğramış, bu tarihten sonra da yapılan 140 tan fazla kısmi değişikliklerle, “açık ve seçik olma” niteliğini yitirerek güç anlaşılır hâle gelmiştir. Anayasa metnindeki pek çok düzenleme eskimiş ve ya gereksiz hâle düşmüştür. Halbuki Anayasa, sadece, çeşitli kademelerdeki düzenlemelerin en üstüne yerleştiren hükümleri içermelidir. Bundan başka, şimdiye kadarki Anayasal hukukta, mahkeme içtihatları, yetkili makam uygulamaları veya uluslararası anlaşmalarla iç hukuk yönünden geçerlilik kazanan hukuksal düzenlemelerin de Anayasal dayanağı eksikti. Bu nedenlerle, 1987 yılında Federal Parlamento, yürürlükteki Anayasa'nın köklü ve kapsamlı bir biçimde yenilenmesi amacı ile Federal Hükümeti görevlendirmiştir.

18 Nisan 1999 tarihinde yapılan “Halk Oylaması” ile kabul edilerek yürürlüğe giren yeni İsviçre Anayasası, günümüzün Anayasal gerçeğini temsil etmektedir. Günümüze kadarki yazılı olmayan hukuk (özellikle pek çok temel haklarla birlikte yaşayan ortak Federalizm değerleri) şimdi artık, açık ve seçik olarak Anayasa'da perçinlenmiştir.

Gerçekten, yeni Anayasal düzenlemeler tümü itibariyle gayet açık ve seçiktir ve aynı derecede açıklıkla bölümlenmiştir. Hukuk güvenliği iyileştirilmiştir. Kullanılan dil güncel dildir ve hükümler çok iyi anlaşılır biçimde formülleştirilmiştir. Devlet kurumlarını güçlendirmek için yapılacak reformlara yolaçmıştır : İnsan hakları, adalet, devlet yönetimi ve bunlar gibi Konfederasyon ve Kantonlar arasındaki mâli düzenlemeler reformları gibi. Anayasa, öte yandan, bütün bu reformların birbirleriyle ahenkli olarak bir bütün oluşturmalarına büyük önem ve ağırlık vermiştir. Öyleki, sonuçta, bugünkü özgürlükçü hukuk devleti, sosyal devlet, federalizm ve doğrudan (direk) demokrasi temelleri üzerine kurulmuş olan şimdiki Devlet düzeni, en küçük bir sarsıntıya, bozulmaya uğramadan yine aynı temeller üzerinde yeniden yapılanmış olsun.

A- YENİ ANAYASA'NIN GENEL YAPISI

Temel Amaç : Boşlukların doldurulması, eksikliklerin giderilmesi.

Kapsamlı temel haklar kataloğu : Yeni Anayasa, ilk kez, örneğin yaşama hakkı ve kişi özgürlükleri, insan onuru, ayırım yasağı, düşünce özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, bilginin korunması, dar durumda olanlara yardım gibi önemli hak ve özgürlükleri açık ve seçik biçimde düzenlemektedir. Belli koşullar altında grev ve lokavt hakkı tanımaktadır (md. 7);

Fırsat Eşitliği : Federal ve Kantonal yönetimler herkese , mümkün olduğu kadar yüksek derecede "fırsat eşitliği" tanır (Md. 2);

Sosyal Hedefler : Federal ve Kantonal yönetimler herkese, sosyal güvenlik, sağlık ve gerekli bakım, çalışma ve konut eğitim hakkı tanır. Aileler, çocuklar ve gençlik özel önlemlerle korunur ve özendirilir (Md. 11, 41 ve 67);

Bireysel ve toplumsal sorumluluk : Herkes, devlet ve toplum yapısındaki görevlerin yerine getirilmesinde, kendi gücü oranında sorumluluğu paylaşır (Md. 6);

Gelecek kuşaklara karşı sorumluluk : Herkes, ülke içi ve dışı barışın, kültürel yapının, doğal kaynakların korunmasına ve geliştirilmesine özen gösterir (BAŞLANGIÇ, Md. 2 ve 73);

Hukuk Devleti esaslarına uyulması : Devletin tüm işlemleri kamu yararına yöneliktir ve yasalara dayanır; Hiçbir şekilde keyfilik hoş görülmiyeceği gibi iyi niyet kurallarına aykırı olamaz (Md. 5);

Devletler Hukuku : Federal ve Kantonal yönetimler, İsviçre'nin devletler hukuku çerçevesindeki sorumluluklarının bilinci içerisinde ve tutum ve davranışlarını buna göre ayarlarlar. Zorlayıcı devletler hukuku Anayasa gözden geçirmeleri için engel oluşturur (Md. 5 ve 139);

Federasyon ve Kantonlar arasında işbirliği sağlanması : Federasyon ve Kantonlar, karşılıklı yetki dağılımına saygı gösterme ve işbirliği yapma yükümlülüğü taşırlar (Md. 42-49 ve 55);

Komünlerin Özerkliği : Bu konu kantonal hukukun ölçülerine göre düzenlenir. Federasyon, işlemlerinde, komünler üzerindeki olası etkilerine dikkat eder. Bunu yaparken, kentleri, kırsal alanları ve dağlık kesimi gözönünde tutar (Md. 50);

Ekonomik Bölüm : Mülkiyet hakkı ve ekonomik özgürlük temel hak güvencesi altındadır. Özgürlükçü rekabet düzeni özendirilir (Md. 26, 94);

Para ve döviz politikası : On yıllardan beri pratik açıdan önemi yitiren, banknotun altına bağlanması kuralından vazgeçilmiştir. Merkez Bankası, yeterli miktarda döviz biriktirmek ve bunun bir kısmını altın olarak tutmak zorundadır (Md. 39)

Federal tatil günü : 1 ağustos federal tatil günü, iş hukuku yönünden pazar günlerine eşit sayılır ve ücret ödenir (Md. 110);

Partiler : Partilerin, devlet politikası yönünden anlam ve önemleri tanınmıştır (Md. 137);

Politik haklar : "Halk Teşebbüsleri" nin ve "Referandum" ların bugünkü statüleri değişmeyecektir; bununla birlikte bu politik kurumlar açık ve seçik biçimde tanımlanacaktır (Md. 136-142);

Somut yenilik örnekleri : İsviçre Parlamentosu, yeniliklerin kabulünde oldukça isteksiz davranmış, sadece, üzerinde geniş bir uzlaşma oluşan hâllerde çözümlere varılmasını kararlaştırmıştır. Örneğin, özürülülerin uğradıkları zararları önlemek üzere uygun önlemler alınması için yasa koyucu görevlendirmiştir (Md.8); bunun gibi, ikamet yerlerinin değişimine dair düzenlemeler yapılmasını hükme bağlamıştır (Md. 53). Ayrıca **Federal Hükümet, mesleki eğitim için tam yetkili kılınmıştır** (Md. 63). İstatistikler için yapılan harcamaları mümkün olduğu ölçüde en aza indirmek için **Federal Hükümet, resmi kayıtlarda düzenlemeler yapacaktır**

(Md. 65). Benzer şekilde san'at ve müzik özendirilecek (Md. 69), çok dilli Kantonlar desteklenecektir (Md. 70). Son olarak Federal yönetimin yeniden organizasyonu için pek çok uyum hükümleri getirilmiştir.

Eskimiş hükümlerin kaldırılması ve gereksiz ayrıntıların ayıklanması ; Eski Anayasadaki modası geçmiş hükümler ve gereksiz ayrıntılar kaldırılmıştır. Yeni Anayasaya göre, ayrıntıların düzenlenmesi bir yasa ya da tüzük konusudur. Örneğin, alkol üretimi ve vergilendirilmesi, otoyollarında yıllık abonman ücretleri, ekmeçlik buğday ekimi, Parlamento üyelerinin ve bakanların ücretleri gibi ayrıntılar, kaldırılmıştır.

B- TEMEL HAKLAR (md. 7-36)

İnsan Onuru (Md. 7) :

İnsan onuruna saygı duyulur ve korunur.

Hukuk Eşitliği (Md. 8) :

1. Tüm insanlar yasa karşısında eşittir.

2. Hiç kimse hakkında; soy, ırk, cinsiyet, yaş, dil, sosyal statü, yaşam biçimi, din , dünya görüşü veya politik inançları veya fiziki, zihni veya ruhsal özürllülüğü nedenleriyle ayırım yapılamaz.

3. Erkek ve kadın eşittir. Yasa; aile, öğrenim ve çalışma yaşamı yönünden ayırım yapılmaması için önlemler alır. Erkek ve kadın aynı iş için aynı ücreti isteme hakkına sahiptir.

4. Yasa, özürllülerin zarara uğramalarını önlemek üzere önlemler alır.

Keyfilğin Önlenmesi ve İyi Niyet Kurahı (Md. 9) :

Herkes; devlet organlarının işlemlerinde keyfilikten uzak kalma ve iyi niyet kurallarına göre hareket etmeyi isteme hakkına sahiptir.

Yaşama ve Kişisel Özgürlük Hakkı (Md. 10) :

1. Herkesin yaşama hakkı vardır. Ölüm cezası yoktur.
2. Herkesin kişisel özgürlük hakkı vardır; özellikle fiziksel ve ruhsal sağlığı ve hareket özerkliği güvence altına alınmıştır.
3. İşkence ve her türlü zulüm, insancıl olmayan veya insanı aşağılayıcı tutum ve davranışlar veya cezalandırmalar yasaktır.

Çocukların ve Gençliğin Korunması (Md. 11) :

1. Çocuklar ve gençler, sağlıklarının korunması ve gelişmelerinin özendirilmesi için özel önlemler alınmasını isteme hakkına sahiptir.
2. Bu haklar, çocukların ve gençlerin temyiz kudretine sahip olmaları çerçevesinde kullanılır.

(Zaruret) Yokluk Hallerinde Yardım İsteme Hakkı (Md. 12) :

Yokluk (zaruret) içerisinde düşenlerin bakım ve yardım isteme ve insan onuruna yakışır biçimde kendilerinin esirgenmesini (bakılmasını) isteme hakları vardır.

Özel Yaşamın Korunması (Md. 13) :

- 1 Herkesin kendi özel ve aile yaşamına, konutuna ve bunlar gibi mektup, posta ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır.
- 2 Herkesin, kişisel bilgilerinin kötüye kullanılmasının önlenmesini isteme hakkı vardır.

Evlilik ve Aile Hakkı (Md. 14) :

Herkese evlilik ve aile hakkı tanınmıştır.

Din ve Vicdan Özgürlüğü (Md. 15) :

1. Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat özgürlüğüne sahiptir.

2. Herkes, din ve dünya görüşünü özgürce seçebilme ve ister tek başına isterse topluluk halinde olsun kabul ve açıklama hakkına sahiptir.

3. Herkesin bir din topluluğu içine girme veya üye olma, bir dinsel işlevi uygulama veya dinsel öğrenim görme hakkı vardır.

Bilgi ve Görüş Özgürlüğü (Md. 16) :

1. Herkesin, bilgilenme özgürlüğü vardır.

2. Herkes, görüşlerini özgürce oluşturmak ve engellenmeden açıklamak ve yaymak hakkına sahiptir.

3. Herkes bilgiyi kabul etme, yaklaşılabılır kaynaklardan bilgi sağlama ve bu bilgiyi yayma hakkına sahiptir.

Haberleşme Özgürlüğü (Md. 17) :

1. Herkes, basın, radyo ve TV ve bunlar gibi kamusal haberleşme tekniğinin diğer biçimlerdeki olanaklarından yararlanma ve bilgi sağlama hakkına sahiptir.

2. Sansür yasaktır.

3. Yazı yazma (redaksiyon) gizliliği tanınmıştır.

Dil Özgürlüğü (Md. 18) :

Herkes dil özgürlüğü tanınmıştır.

Temel Öğrenim Hakkı (Md. 19) :

Herkes, yeterli ve parasız temel öğrenim hakkı tanınmıştır.

Bilim Özgürlüğü (Md. 20) :

Herkes, bilimsel öğrenim ve araştırma özgürlüğü tanınmıştır.

San'at Özgürlüğü (Md. 21) :

Herkes, san'at özgürlüğü tanınmıştır.

Toplanma Özgürlüğü (Md. 22) :

1. Herkese toplanma özgürlüğü tanınmıştır.
2. Herkes toplantılar düzenleme, toplantılara katılma veya katılmama özgürlüğüne sahiptir.

Dernek Özgürlüğü (Md. 23) :

1. Dernek özgürlüğü tanınmıştır.
2. Herkes, dernek kurma, derneklere girme veya üye olma ve dernek işlevlerine katılma hakkına sahiptir.
3. Hiç kimse, derneğe girmeye veya üye olmaya zorlanamaz.

Yerleşme Özgürlüğü (Md. 24) :

1. İsviçre yurtdaşları ülkenin her yerinde yerleşme hakkına sahiptir.
2. İsviçre yurtdaşları İsviçre'den ayrılma veya geri dönme hakkına sahiptir.

Yurtdaşlıktan çıkarılma, yabancı bir ülkeye teslim edilme (Md. 25) :

1. İsviçre yurtdaşları rızaları olmadan İsviçre'den çıkartılamaz veya yabancı bir devlete teslim olunamaz.
2. Sığınmacılar, kendilerini takip eden bir Devlete teslim olunamazlar.
3. Hiç kimse, kendisine işkence yapılacak veya başka biçimlerde zulmedecek veya insanlık dışı işlem yapacak veya ceza uygulayacak bir ülkeye teslim olunamaz.

Mülkiyet Güvencesi (Md. 26) :

1. Mülkiyet hakkı tanınmıştır.
2. Kamulaştırmalar veya kamulaştırma benzeri mülkiyet sınırlandırılmaları halinde, hak sahiplerine tam tazminat ödenecektir.

Ekonomik Özgürlük (Md. 27) :

1. Ekonomik özgürlük tanınmıştır.

2. Bu çerçevede özgür meslek seçimi ve bunun gibi kazanç getiren özel işe girme ve bu işte faaliyet gösterme özgürlüğü anlaşılır.

Sendika Kurma Hakkı (Md. 28) :

1. İşçiler ve işverenler, bunların mesleki kuruluşları, ekonomik ve sosyal hak ve yararlarını korumak için sendikalar kurarak örgütlenme ve bunlara girme veya girmeme hakkına sahiptirler.

2. İş uyuşmazlıkları, olanaklar ölçüsünde, karşılıklı müzakereler ve hakemlik yoluyla giderilir.

3. Grev ve lokavt; eğer bunlar sadece iş ilişkilerine dair ise ve "Çalışma Barışı" na sadık kalınması veya hakemlik yoluna gidilmesi için herhangi bir zorunluluk yok ise, yasal olarak yapılabilir.

4. Belirli kategorideki kişilerin grev dışında tutulması yasa ile düzenlenebilir.

Genel Yargılama Güvenceleri (Md. 29) :

1. Her şahıs, adli ve idari yargı organlarından eşit ve adil yargılama yapılmasını ve bunun gibi uygun bir süre içerisinde hüküm verilmesini isteme hakkına sahiptir.

2. Taraflar, hukuksal dinlenilme isteğinde bulunma hakkına sahiptirler.

3. Eğer hukuksal isteği sonuç vermeyecek gibi görünmüyorsa, gerekli maddi olanaklara sahip olmayan herkesin, parasız yargılama isteme hakkı vardır.

Yargılama Usulleri (Md. 30) :

1. Yargılanacak olan herkesin, yetkili, bağımsız ve yansız bir mahkeme tarafından yargılanmasını isteme hakkı vardır. İstisnai mahkemeler yasaktır.

2. Hakkında medeni hukuk davası açılan herkesin, ikamet yerinin mahkemesi tarafından yargılanmasını isteme hakkı vardır. Yasa, bir başka mahkemeyi de öngörebilir.

3. Yargılanma ve hüküm verilmesi açık olarak yapılır. Yasa, istisnai durumlar öngörebilir.

Tutuklanma (Md. 31) :

1. Bir kimsenin tutuklanması ancak yastada öngörülen hallerde ve biçimlerde mümkündür.

2. Tutuklanan kimse, hemen ve kendisinin anladığı dilde tutuklanma nedenlerini ve bu husustaki haklarının neler olduğunu öğrenme hakkına sahiptir. Bu kimseye haklarını kullanabilme olanağı sağlanır. Özellikle en yakın akrabalarına haber vermesine müsaade olunur.

3. Sorgulanan her şahıs, hiç vakit geçirilmeden yargıç önüne çıkartılmayı isteme hakkına sahiptir. Bu şahsın tutukluluğunun devamına yada serbest bırakılmasına yargıç karar verir. Sorgulaması yapılan her şahsın, uygun bir süre içerisinde hüküm verilmesini isteme hakkı vardır.

4. Özgürlüğü bir mahkeme tarafından kısıtlanmış olmayan her şahsın, her zaman yargılanmasını isteme hakkı vardır. Tutuklanmanın hukuka uygun olup olmadığı hususundaki karar mümkün olan en kısa sürede verilir.

Ceza Yargılama Usulleri (Md. 32) :

1. Her şahıs, hakkında hukuken geçerli bir hüküm bulunmadıkça suçsuz sayılır.

2. Her davalı şahsın, mümkün olan en kısa sürede, kendisine yüklenen suçu öğrenme hakkı vardır. Bu şahsın, savunma hakkını kullanabilme hakkı vardır.

3. Hakkında hüküm verilen her şahıs, bu hükmü bir yüksek mahkeme nezdinde temyiz edebilme hakkına sahiptir. Federal Mahkemenin, biricik merci olarak karar verdiği hâller müstesnadır.

Dilekçe Hakkı (Md. 33) :

1. Her şahıs, resmi makamlardan bir şeyin yapılmasını ya da yapılmamasını isteme hakkına sahiptir. Bundan dolayı aleyhine bir durum doğamaz.

2. Resmi makamlar, istekten bilgi sahibi olurlar .

Siyasal Haklar (Md. 34) :

1. Siyasal haklar tanınmıştır.

2. Siyasal haklar güvencesi, özgür irade (istenç) oluşumunun ve sağlıklı oy verebilmenin güvencesidir.

Temel Hakların Gerçekleştirilmesi (Md. 35) :

1. Temel haklar tüm hukuk sistemi için geçerlidir.

2. Devlete olan görev ve sorumluluklarını yerine getiren herkes temel haklara sahiptir ve bunların gerçekleşmesi için katkıda bulunmakla yükümlüdür.

3. Yetkili makamlar, kendilerini ilgilendirdiği ölçüde, özel şahıslar arasında da temel hakların geçerlilik kazanmasına özen göstereceklerdir.

Temel Hakların Sınırlandırılması (Md. 36) :

1. Temel haklar ancak yasal bir gerekçe ile sınırlandırılabilir.

2. Temel hakların sınırlandırılması, kamu yararı veya üçüncü şahısların temel haklarını korumak amacı ile yapılabilir.

3. Temel hakların sınırlandırılması hak ve nispet ölçülerine uygun olmalıdır.

4. Temel hakların özüne dokunulamaz.

Kaynak :

Yeni İsviçre Anayasası (Die neue Bundesverfassung), 18 Nisan 1999.